

Universiteit
Leiden
The Netherlands

In search of a politesse du chant: Rediscovering salon vocal performance practice through the lens of the airs sérieux in the Recueils d'airs sérieux et à boire de différents auteurs, 1695-1699

Dobbin, E.

Citation

Dobbin, E. (2021, January 28). *In search of a politesse du chant: Rediscovering salon vocal performance practice through the lens of the airs sérieux in the Recueils d'airs sérieux et à boire de différents auteurs, 1695-1699*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3135032>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3135032>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/3135032> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Dobbin, E.

Title: In search of a politesse du chant: Rediscovering salon vocal performance practice through the lens of the airs sérieux in the Recueils d'airs sérieux et à boire de différents auteurs, 1695-1699

Issue date: 2021-01-28

Samenvatting

Dit proefschrift onderzoekt de *airs sérieux* in de *Recueils d'airs sérieux et à boire de différents auteurs*, zoals gepubliceerd door drukkerij Ballard in Parijs van 1695 tot en met 1699.

Als uitvoerend musicus werd ik geïnspireerd door de wens dit tot nu toe verwaarloosde maar rijke en zeer gevarieerde repertoire bloot te leggen en te gaan zingen. Maar dit onderzoek werd eveneens gedreven door mijn instinctieve ideeën de gerelateerde vocale uitvoeringspraktijk aan nader onderzoek te willen onderwerpen.

Bestaande academische publicaties over dit onderwerp toonden aan dat de *airs sérieux* uit de *Recueils* in een grote verscheidenheid van gelegenheden werden gezongen, en wel in het bijzonder in de Parijse *salons* in de 17e eeuw. De vocale praktijk, die men kan relateren aan

dit 'gezelligheidsinstituut' en de daar gebezigde beleefde wijze van converseren en ontmoeten, vormde de belangrijkste focus in dit onderzoek, dat zich daarbij richtte op de voor deze bijeenkomsten unieke zangstijl: het onderzoek heeft getracht een zekere *politesse du chant* te ontrafelen.

Het proefschrift heeft de volgende hoofdstukken.

Hoofdstuk 1 opent met een overzicht van het onderzoek, de artistieke motivatie voor dit project, eerder gedaan onderzoek in dit domein en de onderzoeksvragen die de loop van het traject hebben bepaald.

Hoofdstuk 2 beschrijft de diverse contexten waarin het zingen van de *airs sérieux* plaatsvond; het presenteert historiografische bewijzen betreffende de protagonisten die dit kleinschalige repertoire ten gehore brachten. Er wordt verder bewijs geleverd dat de *airs sérieux* in de genoemde bundels koppelt aan het opera- en muziektheaterrepertoire. Ik zag ook dat korte solo-aria's met basso continuo, zoals aanwezig in de *Recueils* regelmatig hun weg vonden naar het operatheater. Vervolgens wordt de *salon* als uitvoeringsplek geïntroduceerd, terwijl ook het concept van deze 'cross-pollination' in de uitvoeringspraktijk wordt besproken. De publicatie van opera-arias in de *Recueils* maakte in dit verband deze stukken toegankelijk voor de cultureel goed geïnformeerde deelnemers aan de *salons*. Dit hoofdstuk beschrijft hoe diverse uitvoeringswijzen en de musici zich in deze fijnzinnige omgeving wisten te vermengen.

Hoofdstuk 3 onderzoekt de *airs sérieux* vanuit het muzikale blikveld en van daaruit probeer ik een beeld te schetsen van wie er in de *salons* zongen en wat hun vocale capaciteiten waren. Ik onderzoek de *Recueils* uit de periode 1695-1699 als fysieke objecten en bespreek de keuzes die Ballard maakte op het gebied van drukken, bezorging en editing. Zo plaats ik de *airs sérieux* in de sociale context van hun uitvoeringspraktijk.

Een overzicht van 17e-eeuwse theoretische geschriften over esthetica in relatie tot de zangkunst onthult ons dat het ideale model er een was dat met betrekking tot de affectieve uitdrukingskracht rijker was dan hoe we daar nu geneigd en gewend zijn over te denken. Dichters en componisten maakten gebruik van gecodificeerde tekstuele en compositorische formules en constructen om emotionele expressie in hun scheppend werk aan te brengen; de uitvoerende musicus heeft vervolgens de taak om dit alles met zijn/haar stem en gebarentaal te internaliseren en tot uitdrukking te brengen. Voor iedereen die betrokken is bij creatieve uitvoerende en waarnemingsprocessen is kennis van deze hartstochten, c.q. de passies, essentieel.

Hoofdstuk 4 behandelt zeer gedetailleerd de compositorische en poëtische modellen die als drager kunnen functioneren om affectieve elementen tot uitdrukking te brengen. Daardoor verschaffen ze de lezer een aantal handvatten om de passies die zich gecodeerd in een compositie-op-tekst bevinden als het ware te ontcijferen.

In Hoofdstuk 5 onderzoek ik 17e-eeuwse bronnen over 'vocaliteit', teneinde een historisch accuraat concept van 'juist zingen' te herscheppen. Of - zoals Bacilly dit formuleert - *l'art de bien chanter*. Het doel van deze operatie was een artistiek glijpad te construeren waarop ontdekt kon worden hoe dit ideale model zich in de *salon* transformeerde en aanpaste.

Hoofdstuk 6 presenteert een overzicht van relevante literaire teksten en 17e-eeuwse handleidingen op het terrein van de etiquette en van hoe te converseren; ze schilderen een gedetailleerd beeld van de omgangs- en conversatievormen waarin het spreken vaak snel overging in zingen. Ik gebruik de geschriften van Castiglione over de ideale hoveling om de begrippen *politesse*, *honnêteté* en *bienséance* te introduceren.

Aan het einde van het hoofdstuk beschrijf ik hoe deze waarden hun stempel drukken op de vocale praktijk.

Het slothoofdstuk brengt al het materiaal uit het bovenstaande tezamen. Ik gebruik een aria in een *Recueil* uit 1695 als 'case-study'. Vanuit het subjectieve perspectief van de musicus/onderzoeker beschrijf ik mijn uitvoering van drie versies van deze ene aria, en ik geef er commentaar op: er is een **concertversie**, een volledig '**gemaakte**' **versie** (met 'affecten') en een **salonversie**. De concertversie is een soort basisscenario, waarmee de beide andere versies worden vergeleken en waartegen ze in perspectief worden geplaatst. De aria wordt geanalyseerd op de 'affecten', waarop de uitvoering is gebaseerd, met gebruikmaking van de parameters die in hoofdstuk 4 zijn geschetst. Met dit materiaal in de hand konden de 'passies' die in tekst en muziek zijn opgenomen, worden onderzocht. Hierbij werden persoonlijke waarnemingen gedaan over het nut of over andere bevindingen vanuit de theoretische en actuele geschriften en literatuur, die zich richten op genoemde parameters.

Door het materiaal, zoals in hoofdstuk 5 beschreven, zo strikt mogelijk toe te passen, beschrijf en becommentarieer ik de versie van de aria waarin alle 'affecten' zo volledig mogelijk tot hun recht komen. Ook observeer ik wat er gebeurt op het niveau waarop verbeelding(skracht), het lichaam en de stem zich met elkaar verbinden. Gebruikmakend van het materiaal uit hoofdstuk 6, beschouw ik vervolgens de met elkaar verweven theoretische elementen en waarden: decorum, bescheidenheid en *politesse*. Ik pas ze vervolgens toe op de aria die als case-study is gebruikt.

De reacties van mijn stem en mijn lichaam produceren daarbij vanuit het perspectief van de zanger reflecties over hoe ik – vanwege de belangrijke elementen van de gekozen gedragscode – de instructies van de theoretici die over het zingen hebben geschreven, heb moeten aanpassen.

Het proefschrift eindigt met enkele persoonlijke gedachten over onderwerpen voor verder onderzoek in de toekomst. Maar ook over de wijze waarop dit onderzoek mijn visie op het lesgeven over het Franse repertoire uit de barok heeft veranderd. Dat geldt ook voor de mogelijkheid verbindingen aan te brengen tussen het zingen in de *salons* en de gebruikelijke, standaard-uitvoeringspraktijk van de oude muziek.